

N:o 20.

Ank. till Riksd. Kansli den 2 Mars 1876, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion med förslag till författning rörande in-teckning i jernväg, kanal eller annan dermed jemförlig anläggning.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion (N:o 105) har Herr Grefve *E. Sparre* framhållit, hurusom det i 16 § af Kongl. förordningen den 16 Juni 1875 angående in-teckning i fast egendom gifna stadgande, att jernväg, kanal eller annan dermed jemförlig anläggning, hvartill marken till större eller mindre del blifvit förvärfvad, enligt gällande författningar om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, icke finge med in-teckning enligt berörda lag belastas, redan antydde lagstiftarens afsigt att stadga särskilda former för åstadkommande af säkerhet för fordran i dessa anläggningar. Denna afsigt förklarades dels deraf, att åtskilliga i förordningen förekommande stadganden om forum för meddelande af in-teckning ej i fråga om dessa företag vore tillämpliga, dels ock deraf, att lös egendom i anläggningen inginge till så betydlig del, att säkerheten, utan att omfatta äfven denna egendom, vore af föga värde; under det att kännedomen om de stora summor, som för berörda anläggningar erfordrades, ådagalade behofvet deraf, att för de lån, som för anläggningens åstadkommande erfordrades, behöfligt hypotek kunde beredas. Detta gälde icke blott om de anläggningar, för hvilkas åstadkommande man öfver hela landet arbetade med feberaktig ansträngning. Äfven för de lån,

Bih. till Riksd. Prot. 1876. 7 Saml. 9 Häft.

som upptagits för redan verkställda företag, erfordrades säkerhet. I brist deraf hade vid beviljandet af lån till sådana företag långifvaren stundom betingat sig en förbindelse af styrelsen att antingen icke upptaga vidare lån eller åtminstone icke åt dessa lemna samma rätt till betalning, som de redan upptagna. Men en sådan personlig förbindelse kunde icke lemna erforderlig trygghet, minst i fråga om lån med längre betalningstid. Det vore således af allra högsta vikt, att lagstiftningen, icke blott för att möjliggöra nya anläggningar, men äfven för att betrygga redan upptagna lån, bestämde de former, under hvilka säkerhet för lån till dessa anläggningar kunde vinnas. Vid valet af dessa former syntes den af inteckning vara den, som bäst lämpade sig till gällande lagstiftning i fråga om fast egendom enligt 17 Kap. 9 § Handelsbalken och i fråga om den lösa enligt 7 § i samma kapitel om förlag. I enlighet med dessa grunder och på de öfriga skäl, motionen närmare angifver, har motionären till antagande framlagt ett af honom uppgjort förslag till "författning rörande inteckning i jernväg, kanal eller annan dermed jemförlig inrättning"; hvilket förslag, då detsamma blifvit i motionen infördt, Utskottet ansett obehöfligt att här ånyo intaga.

Under obetingadt medgifvande, att ett trängande behof kräfver vidtagande af åtgärder från lagstiftningens sida för beredande af säkerhet för lån till jernvägsanläggningar, hvilka af de företag, som med åberopade § i inteckningsförordningen afses, äro de ojemförligt flesta till antalet, är Utskottet deremot af den mening, att, då af kanaler, som blifvit genom enskildes försorg i vårt land åvägabragta, såvidt Utskottet känner, finnas blott sex, samt, hvad angår andra dermed jemförliga anläggningar, Utskottet icke har sig bekant, att några dylika ännu åstadkommits, icke, åtminstone för närvarande, torde vara af nödvändigheten påkalladt, att medgifva, det andra anläggningar, än jernvägar, må för gäld pantsättas.

Beträffande dessa åter äro de i allmänhet af den omfattning, att de icke kunna annorledes än genom aktiebolag bringas till utförande; och då de jernvägar, som af enskilde personer anläggas, vanligen ej äro af sådan betydighet, att därför erforderlig mark blifvit enligt expropriationslagen förvärfvad, så att de följaktligen kunna i vanlig ordning intecknas, synes rättigheten att pantsätta jernvägsföretag lämpligen kunna inskränkas till de dylika företag, som genom aktiebolag komma till stånd.

Vid betraktande vidare deraf, att af sakens natur torde förändras helt och hållet nya legala former för den ifrågasatta pantsättningen, samt vid sådant förhållande klokheten synes bjuda, att, under

afbidan på den erfarenhet, som om det dervid föreslagna systemet må vinnas, detsamma icke utsträcker längre än oundgängligen erfordras, har Utskottet sålunda ansett den ifrågavarande rättigheten böra förunnas till förmån allenast för jernvägsföretag och bland dessa desto hellre endast för dem, hvilka genom aktiebolag åstadkommas, som den offentliga kontroll dylika bolag äro underkastade synes vara af vigt för befrämjande af förtroendet för de, vanligen mot obligationer upptagna lån, som med lagstiftningen afses.

I fråga derefter om de former, som böra för pantsättningen stadgas, kan Utskottet icke dela motionärens åsigt. De egendomliga förhållanden, som ega rum med jernvägar, torde nemligen göra omöjligt att på dem tillämpa de bestämmelser, som gälla för in-teckning i annan fast egendom. Då, derest en jernväg, såsom annan fastighet, finge endast till någon del in-tecknas, denna del jemväl skulle, med den påföljd att ändamålet med hela farleden blefve förfeladt, kunna särskildt försäljas, visar redan det oestergifliga behofvet af en föreskrift derom, att jernväg endast må i sin helhet pantsättas, huru föga de stadganden, som gälla i afseende på in-teckning i allmänhet, äro på förevarande fall tillämpliga. Vidare och enär oftast är fallet, att en jernväg sträcker sig genom flera härad eller tingslag, men det, med hänsyn till vigten att på ett ställe kunna få kännedom om egendomens gravationer, är nödigt att stadga, det in-teckningen af hela farleden skall ske vid en och samma domstol, skulle vid bestämmande af detta forum vara för-enadt med ej ringa svårighet att i lagen uppställa en bestämd och alltid tillämplig regel angående den domstol, som i förekommande fall skulle vara behörig att meddela in-teckning; och om man antog motionärens i detta hänseende framställda förslag, att in-teckningen skulle fastställas vid den domstol, hvarunder bolaget lydde, så skulle i det fall, att bolagsstyrelsens säte förändrades eller jernvägen blefve afytttrad, detta forum icke bibehållas och upplysning således icke med erforderlig säkerhet kunna vinnas om de gravationer, för hvilka jernvägen häftade.

Men en annan vigtigare omständighet talar för användandet af en olika form för pantsättningen, än det vanliga in-teckningsförfarandet. De lån, som lemnas för anläggande af jernvägar, äro vanligen af sådan betydighet, att de icke kunna fås hos enskilda personer, utan att för dem utfärdas obligationer, hvilka till högst betydliga belopp spridas bland allmänheten. Då lagstiftaren anser sig böra i dylika anläggningar tillåta hypotek för berörda värdepapper, synes äfven omsorgen derom, att förtroendet till dem må bevaras, oafvisligen fordra, att lagstiftaren jemväl tillser, att den säkerhet, som sålunda beredes, blifver

verklig och icke blott skenbar. Men om lagstiftaren medgåfve, att jernvägar i likhet med andra fastigheter finge, utan den kontroll som för sådant ändamål erfordras, intecknas äfven för mindre lån, så skulle möjligen dessa anläggningar kunna af dylika inteckningar komma att belastas till så hög grad, att för de på penningemarknaden cirkulerande obligationerna, hvilka, vanligen utgifna med Konungens tillåtelse, derigenom kunde erhålla ett visst anseende, föga eller ingen tillgång vid inträffande ofall förefunnes.

Det är hufvudsakligen af denna anledning, som i andra länder, t. ex. i England och Preussen, hypotek i jernvägar icke kan erhållas annorledes, än i förra landet genom en parlamentsakt och i det senare genom en ministerial-resolution; och äfven i Finland, hvarest fråga uppstått att tillåta pantsättning af jernvägsanläggningar, har man varit betänkt att afhjelpa behovet deraf genom en regeringshandling.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt och med ledning af ofvannämnda exempel har Utskottet ansett sig böra på det sätt tillstyrka motionen, att pröfningen, huruvida aktiebolag, som erhållit tillstånd till anläggning af jernväg med rätt att enligt expropriationslagen dertill förvärfva mark, må mot säkerhet i jernvägsanläggningen upptaga lån till visst belopp, borde öfverlemnas åt Konungen, som, derest skäl dertill förefunnes, skulle ega att genom en kungörelse, som i författningssamlingen intoges, förordna att en sådan säkerhet skulle ega rum, i den fasta egendomen, såsom vore inteckning deri meddelad och i den lösa, såsom om förlagsmans förmånsrätt finnes stadgad; och den ofvannämnda pröfning, som sålunda skulle åt Konungen öfverlätas, komme att, såsom Utskottet föreställer sig, omfatta, dels huruvida det ifrågasatta lånet vore af den betydighet, att säkerhet på ofvanberörda sätt lämpligen borde därför beredas, dels ock huruvida, med afseende på de garantier för anläggningens fullbordande samt för pålitlighet och redbarhet i öfrigt, bolaget hade att erbjuda, tillstånd till lånets upptagande kunde meddelas, utan fara att långifvaren komme att drabbas af någon förlust.

Genom antagande af en sådan form för pantsättningen har Utskottet funnit några vidare föreskrifter rörande förfarandet eller de villkor, under hvilka panträtt kunde beviljas, icke vara behöfliga. Vid öfverläggningen härom har väl blifvit ifrågasatt, att stadganden borde meddelas derom, att, innan pantsättning finge ega rum, bolaget ålåge visa, att det jordområde, som för jernvägsanläggningen i fråga erfordrades, både blifvit behörigen för bolagets räkning lagfaret och frigjort från alla de inteckningar för gäld, hvarför det, gemensamt med de hemman, hvarifrån det blifvit afsöndradt, kunde besväras. Då emel-

lertid finnes stadgadt, att, der jord eller lägenhet, som enligt expropriationslagen afstås, är intecknad, ersättningsbeloppet, vare sig detta blifvit bestämdt genom öfverenskommelse eller annorledes, skall ned sättas hos Konungens Befallningshafvande, som har att med inteckningsegarne uppgöra liqvid, hvarefter den intecknade jorden kan från inteckning befrias, torde kunna förutsättas, att hvad som bör tillkomma inteckningsegare i allmänhet äfven blifver dem godtgjort. Under sådant förhållande synas berörda föreskrifter vara desto mindre nödiga, som, derest lagliga former för markens förvärfvande blifvit af bolaget åsidosatta, påföljden deraf synes i värsta fall blifva den, att löseskillingen för marken måste, i öfverensstämmelse med expropriationslagens föreskrifter, ånyo erläggas, samt en sådan påföljd, vid det förhållande att denna löseskillning i sin helhet i allmänhet icke läser uppgå till mera än 3 à 4 procent af anläggningskostnaden, skulle kunna ega rum, utan att den säkerhet, som blifvit långifvaren tillförsäkrad, derigenom skulle i anmärkningsvärd mån förringas; under det å andra sidan, då lån för jernvägsarbetens utförande vanligen erfordras redan innan den därför behöfliga marken blifvit åtminstone till fullo exproprierad, pantsättning af jernvägsföretag skulle genom de ifrågasatta föreskrifterna i de flesta fall omöjliggöras.

Beträffande sedermera fortvaron och upphörandet af den säkerhet, som genom pantsättningen erhållits, får Utskottet erinra, att som denna icke är att hänföra till inteckning, hvilken bör inom viss tid förnyas, det torde ligga i sakens natur, att enligt allmänna rättsgrundsatser samma säkerhet, utan någon förnyelse, fortfar att gälla, intilldess vare sig den fordran, hvarför säkerheten meddelats, blifvit gulden eller annorledes förfallit, eller ock den pantsatta jernvägsanläggningen blifvit för gäldande af fordringen i laga orduing försäld, så att på detta sätt utgått så mycket, hvartill tillgång kunnat ur panten beredas. Ehuru derföre några särskilda stadganden i detta ämne icke torde vara oundgängligen behöfliga, har Utskottet dock, till förekommande af missförstånd, ansett sig böra i författningsförslaget intaga uttryckligt förordnande derom, att för bibehållande af den säkerhet, som blifvit genom pantsättningen grundad, förnyelse ej erfordras.

För det fall, att jernvägsanläggning blifvit för flera olika lån vederbörligen pantsatt, har med tillämpning af en gammal känd rättsgrundsats blifvit föreslaget, att den skall ega företräde, som först vunnit sådan säkerhet; hvarjemte, för att de lån, som redan före nu ifrågavarande författnings utfärdande tillkommit, må oförkränkta bibehållas vid den rätt de dessförinnan egde, Utskottet med hänsyn till

dessa lån, om hvilka, i anseende till den revision, aktiebolags räkenskaper äro underkastade, en tillförlitlig utredning är möjlig, funnit lämpligen kunna stadgas, att pantsättning af jernväg icke må verka dem till förfång.

I sammanhang härmed torde, hvad särskildt angår sådana äldre statslån, som blifvit med förbehåll om underpant i jernvägar med dertill hörande löseegendom beviljade, böra erinras, att Konungen vid pröfningen af ansökningar om tillstånd till upptagande af nya lån icke lärer underlåta att, innan sådana tillstånd meddelas, i nåder tillse, att statslånen varda med nödig säkerhet tillgodosedda.

I öfverensstämmelse med de åsigtter, som sålunda blifvit uttalade, får Utskottet vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte för sin del antaga följande Förordning angående pantsättning af jernvägsanläggning.

Vill aktiebolag, som erhållit tillstånd till anläggning af jernväg med rätt att förvärfva dertill erforderlig mark enligt gällande författningar om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, i jernvägsanläggningen bereda säkerhet för lån till visst belopp, göra derom ansökan hos Konungen. Finner Konungen skäl att ansökningen bifalla, utfärdas derom allmän kungörelse; och ege från den dag, kungörelsen om pantsättningen i författningssamlingen utgafs, innehafvare af de för nämnda lån utgifna förbindelser i all sådan till jernvägen hörande fast egendom, som jemlikt Förordningen den 16 Juni 1875 ej må med in-teckning belastas, panträtt såsom vore in-teckning beviljad, samt i bolagets till jernvägen och dess drift hörande löseegendom enahanda förmånsrätt, som för-lagsman i det, som med förlaget tillverkadt är.

För bibehållande af den säkerket, hvarom här sägs, erfordras ej förnyelse, såsom om in-teckning för fordran stadgadt är; och ege, der säkerhet beviljas för flera lån, den långifvare företråde, som först säkerhet vunnit.

Hvad sålunda stadgadt är lände ej till förfång för fordran, som före denna författnings utfärdande uppstått.

Stockholm den 2 Mars 1876.

På Utskottets vägnar:

ERIC SPARRE.

Reservationer:

af Herr von Gegerfelt: "Det af Utskottet framlagda författningsförslaget gifver enligt min åsigt anledning till följande anmärkningar:

1:o) att, ehuru hvarje egare af jernväg, kanal eller annan dermed jemförlig anläggning, som enligt Kongl. förordningen den 16 Juni 1875 ej må med inteckning enligt samma Kongl. förordning belastas, synes ega lika giltigt anspråk att få tillgodonjuta den ifrågakälda pantsättningsrätten, en sådan rätt medgifvits endast aktiebolag, som fått tillstånd att anlägga jernväg;

2:o) att ifrågasättas må, huruvida lagstiftningen bör gifva bekräftelse å pantsättning af jernväg, innan visadt blifvit, att såmedelst pantsätta, dertill erforderliga marken blifvit förvärfvad, och att åtminstone någon del af arbetet blifvit utfördt eller säkerhet för dess utförande stäld;

3:o) att den egendom pantsättningen afses icke blifvit med erforderlig noggrannhet bestämd, särdeles i fråga om sådan mark, som utöfver det af sjelfva jernvägen upptagna område blifvit förvärfvad för särskilda ändamål, såsom byggnadsplats, hemtning af sten, grus, sand och skogshygge m. m.; äfvensom uttrycket den till jernvägen och dess drift hörande lösegendom gifver anledning till tvekan, huruvida dermed afses jemväl penningar och fordringar samt för jernvägens behof inköpta varor;

4:o) att förslaget icke reglerar förmånsrättsförhållandet mellan den ifrågakälda pantsättningen, samt de inteckningar, hvilka dels kunna hafva blifvit beviljade i sjelfva jernvägen innan förenämnda Kongl. förordning blef till efterrättelse gällande, dels vid afträdestiden belastat det till jernvägen hörande jordområde, och icke blifvit derifrån i vederbörlig ordning skilda.

5:o) att den betalningsrätt, som förbehållits äldre fordringsegare, icke allenast bidrager att göra verkan af den beviljade panträtten oberäknelig, utan äfven kan lätteligen leda till tvist om hvilka fordringar må anses under ett sådant förbehåll inbegripna;

6:o) att, till undanrödjande af tvekan om verkan af den genom Konungens och Riksdagens sammanstående beslut förbehållna panträtt för lån, som af statsmedel blifvit åtskilliga jernvägsbolag beviljade, bestämmelse borde meddelas derom, att sådan panträtt eger företräde framför den, som enligt föreslagna förordningen meddelas; och

7:o) att anvisning saknas, huruledes jernvägen, sedan bolaget fullgjört sin förbindelse i afseende på lånets återbetalning eller köpe-skillingen, vid utmätningssvis skedd försäljning, befunnits otillräcklig, må kunna från pantsättningen befrias.

Med afseende såväl å det allmänt insedda behovet af en lagstiftning i ämnet som å svårigheten eller kanske rättare omöjligheten att åstadkomma en sådan på rationela grunder utan att dermed afsedda ändamålet skulle i väsentlig mån förfelas, anser jag omförmälda anmärkningar icke utgöra ovillkorligt hinder för förslaget antagande, men jag har likväl ansett mig böra framställa desamma till det afseende de kunna finnas förtjena.“

af Herrar *Ribbing*, *Lindgren* och *Torpadie*: “Lika med Utskottets majoritet anse vi lagstiftning uti ifrågavarande hänseende vara af behovet påkallad; men då, förutom det att principiella anmärkningar mot förslaget med fog, enligt vår åsigt, kunna framställas, vi i allo instämna i de af Herr von Gegerfelt uttalade erinringar mot samma förslag, synes oss hvarken detta förslag i dess nuvarande skick eller det af motionären framställda böra till någon Riksdagens åtgärd föranleda.“

af Herr *Thomasson*: “För min del anser jag den föreslagna författningen hafva bort utsträckas så, att den kommit att gälla *allt* hvad genom 16 § i Kongl. förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 Juni 1875 förklarats icke kunna blifva föremål för inteckning enligt nämnda Kongl. förordning.“

af Herr *Nils Pettersson*, som ansett det borde stadgas, att de statslån, som för jernvägsbyggande må hafva meddelats, skola ega för-månsrätt framför de lån, för hvilka jernväg kunde komma att enligt författningen pantsättas.

Herr *Anders Persson* har begärt få antecknadt, att han icke i ärendets behandling inom Utskottet deltagit.

Herrar *Asplund* och *Philipsson* hafva önskat få anmärkt, att de varit förhindrade att i den slutliga behandlingen af motionen delta.